

Institutioner och välbefinnande

Årets pristagare – Daron Acemoglu, Simon Johnson och James Robinson – har visat på vikten av samhällsinstitutioner för ett lands välbefinnande. I samhällen med rättsosäkerhet och institutioner som exploaterar befolkningen skapas ingen långsiktig tillväxt eller förändring till det bättre. Deras forskning hjälper oss också att förstå varför.

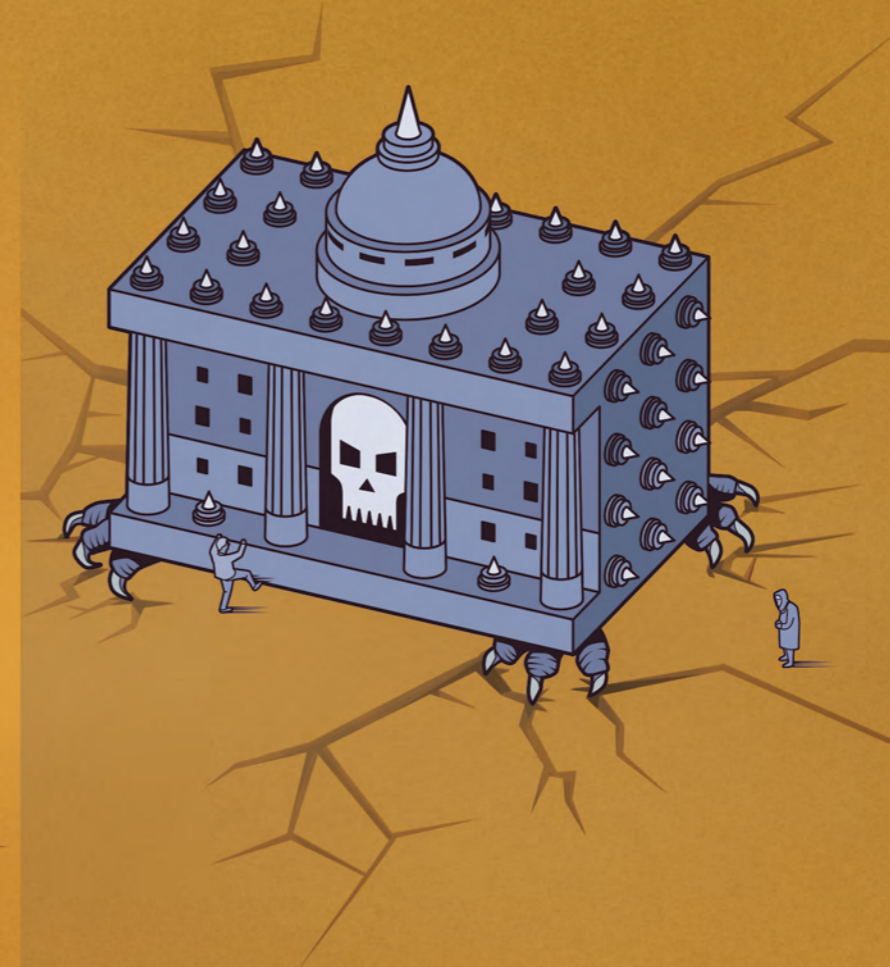
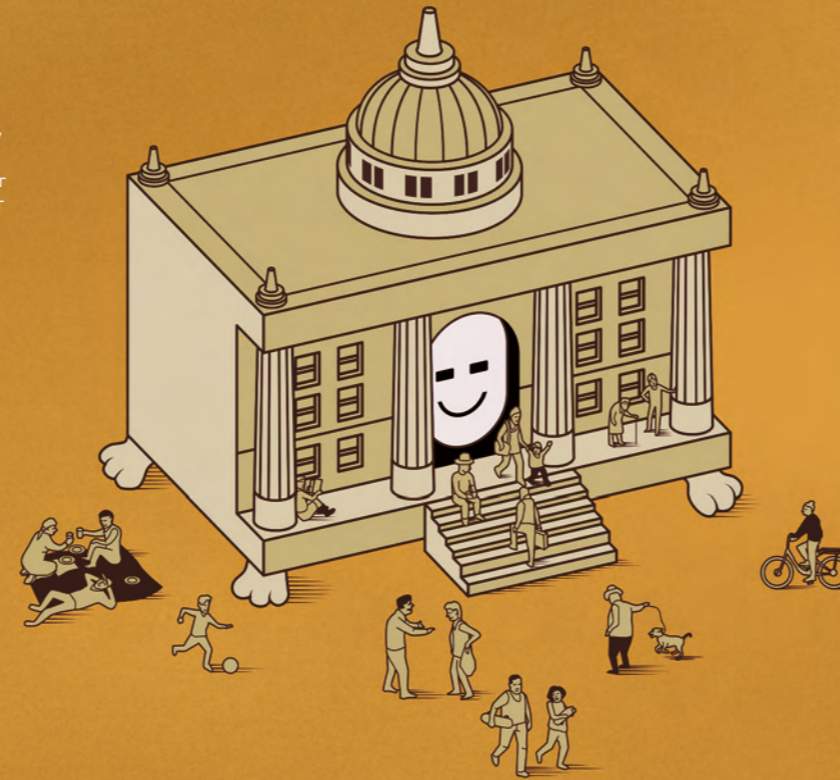
När européerna koloniserade stora delar av världen förändrades de befintliga samhällsinstitutionerna, ibland dramatiskt. Men inte på samma sätt överallt. Årets Ekonomipristagare har använt historien som en sorts naturligt experiment för att studera vad de stora skillnaderna i välbefinnande mellan olika länder beror på.

De har funnit att en viktig förklaring är de politiska och ekonomiska system som koloniserarna införde, eller valde att behålla, från 1500-talet och framåt.

I vissa delar av världen var syftet att exploatera ursprungsbefolkningen och utvinna naturresurser för egen vinning. I andra fall handlade det om att forma inkluderande politiska och ekonomiska system till långsiktig nytta för europeiska emigranter.

De har också kunnat visa att detta ledde till en omkastning av välbefinnande. De platser som var de relativt sett rikaste vid tiden för koloniseringen är i dag bland de fattigaste.

Pristagarna har också utvecklat en innovativ förklaringsmodell som visar varför samhällen fastnar i en situation med det pristagarna kallar exploaterande samhällsinstitutioner, och varför det är så svårt att bryta mönstret. De visar att förändring är möjlig och att nya institutioner kan formas. Under vissa omständigheter kan ett land bryta sig loss från historiskt nedärvda samhällsinstitutioner och etablera demokrati och rättsosäkerhet. På lång sikt leder dessa förändringar även till minskad fattigdom.

Samhällsinstitutioners betydelse

Ett samband mellan samhällsinstitutioner och välbefinnande behöver inte betyda att det ena är en orsak till det andra. Andra orsaker kan ligga bakom både välbefinnande och vilken typ av samhällsinstitutioner som finns. Det kan dessutom vara så att välbefinnande påverkar samhällsinstitutioner snarare än tvärtom. Pristagarna har tagit sig an frågan genom att studera den europeiska koloniseringen och hittat orsakssamband.

Bland annat har de sett att dödligheten bland koloniserarna påverkade vilka samhällsinstitutioner som etablerades, och att det i sin tur har orsakat bestående skillnader. Genom sina studier har pristagarna kunnat visa att ursprungliga skillnader i koloniala samhällsinstitutioner är en viktig förklaring till omkastningen av välbefinnande mellan länder. Det har bidragit till de stora skillnader vi ser i dag.

Daron Acemoglu

Född 1967 i Istanbul, Turkiet. Professor vid Massachusetts Institute of Technology, USA.

Simon Johnson

Född 1963 i Sheffield, Storbritannien. Professor vid Massachusetts Institute of Technology, USA.

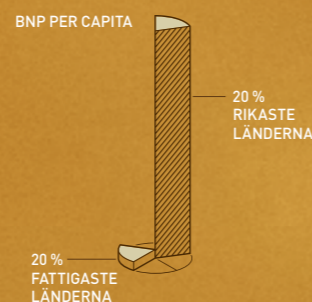
James A. Robinson

Född 1960 i Chelmsford, Storbritannien. Professor vid University of Chicago, USA.

Stora inkomstskillnader

De rikaste 20 procenten av världens länder är i dag ungefär 30 gånger rikare än de 20 fattigaste procenten. Inkomstgapet mellan de rikaste och fattigaste länderna är dessutom bestående. Trots att de fattigaste länderna blivit rikare så hinner de inte i kapp de rikaste. Varför är det så? Årets pristagare har hittat ny och övertygande evidens för en förklaring till vad de bestående olikheterna beror på – skillnader i samhällsinstitutioner.

Omkastning av välbefinnande

Punkterna i grafen representerar olika länder. Urbaniseringen år 1500, det vill säga hur stor andel av befolkningen som bodde i städer, är ett mått på hur rikt landet var då. De länder som hade ett relativt högt välbefinnande år 1500 har det inte gått lika bra för som för de länder som då var relativt fattiga.

Reformer, revolution eller status quo?

Pristagarna har arbetat fram ett spelteoretiskt ramverk för att förklara hur politiska institutioner formas och förändras.

Samhällen kan fastna i mönster med dåliga institutioner, fattigdom bland massorna och en rik elit. Eliten kan försöka blika massorna med löften om ett reformerat ekonomiskt system, men massorna lutar inte på att sådana förändringar blir varaktiga. Eliten lutar heller inte på att de kan få kompensation för förlust av ekonomiska fördelar i ett nytt politiskt system. Inget händer.

Men oförmågan att ge trovärdiga löften om förändring till det bättre kan också förklara varför demokratisering ibland sker. Även en befolkning utan formell politisk makt har fördelen av att vara många, och de kan därmed utgöra ett revolutionärt hot. Det kan leda till att eliten pressas till att göra ekonomiska reformer, eller att lämna över makten och faktiskt införa demokrati.

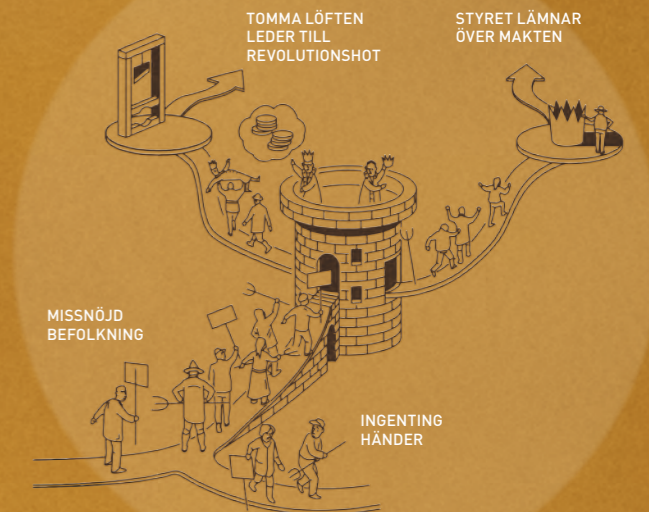

Foto: Porträtt av Daron Acemoglu: Getty Images; Porträtt av Simon Johnson: Michelle Fawcett; Porträtt av James A. Robinson: NTNU; Thor Nielsen

LÄR DIG MER OM EKONOMIPRISET PÅ WWW.KVA.SE

Mer information om Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne 2024 finns på www.kva.se/ekonomipriset2024 och www.nobelprize.org. Här finns video och fördjupad information om priset och pristagarna.

Redaktion: Tommy Andersson, Jan Teorell och Jakob Svensson, Kommittén för priset i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne, Kungl. Vetenskapsakademien; Anna Davour, vetenskapsjournalist och Sara Rylander, redaktör, Kungl. Vetenskapsakademien. Grafisk design: IVY Agency Illustrationer: Johan Jarnestad/Infographics.se Tryck: Ätta45

Tryck och distribution har möjliggjorts av **VOLVO**

© Kungl. Vetenskapsakademien
Box 50005, 104 05 Stockholm
08-673 95 00, www.kva.se
Affischer kan beställas kostnadsfritt på www.kva.se/nobelaffischer